

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

With the support of the UNESCO Office in Moscow
for Armenia, Azerbaijan, Belarus,
the Republic of Moldova and the Russian Federation

Practici de autoreglementare jurnalistică în noile democrații

Chișinău, 2011

Practici
de autoreglementare
jurnalistică
în noile democrații

Chișinău, 2011

Această publicație este editată cu sprijinul Biroului UNESCO în Moscova pentru Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Federația Rusă. Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorului și nu reflectă neapărat poziția finanțatorului.

Coordonator ediție: Petru Macovei

Redactor: Viorica Zaharia

Fotografii de la întrunire: Constantin Grigoriță

Traducere în limba engleză: Liliana Ursu

Design și machetare: Angela Ivanesi

Tipărit la Tipografia

CUPRINS

Introducere	4
Conferința regională „ Respectarea prezumției nevinovăției și protecția vieții private ”	5
Elina Poghosbekean: „Crearea mecanismelor de autoreglementare trebuie să fie o consecință firească a voinței comunității de media, și nu a influenței unor factori externi”	10
Armenia: decizia Consiliului de Observatori l-a determinat pe un polițist să renunțe la cererea de chemare în judecată a unui ziar.....	12
Avez Rustamov: „Presa este zguduită de cazuri răsunătoare de defăimare, de regulă, în perioada „cataclismelor” politice”	13
Azerbaidjan: 600 de plângeri împotriva presei!.....	14
Zviad Koridze: „Faptul că jurnaliștii au o tribună nu înseamnă deloc că ei nu încalcă normele etice și că trebuie să îi învețe morală pe alții”	15
Georgia: drepturile copiilor în contextul unor presupuse crime	18
Ludmila Andronic: „Doar abordând o poziție proactivă, prin autoorganizare și autoreglementare, mass-media își poate garanta libertatea”	20
Moldova: victimele abuzurilor trebuie protejate de jurnaliști.....	22
Mihail Batig: „Organele de autoreglementare sunt un factor care determină puterea să se abțină de la reglementarea domeniului media”	24
Ucraina: un caz de divulgare a datelor personale în presă	26
Iurii Kazakov: „La elaborarea unui Cod Deontologic, de care să se conducă organul de autoreglementare, trebuie de ajuns prin precedente”	27
Rusia: etica în cronicile criminale	29
Ioana Avădani: „Redacțiile trebuie să calculeze din ce anume câștigă pe termen lung - din atitudine corectă față de public sau din stimularea apetitului pentru senzațional”	31

INTRODUCERE

La 20 de ani de la destrămarea Uniunii Sovietice, fostele republici unionale, astăzi state suverane și independente, încă se află la etapa de tranziție la sisteme de guvernare democratică veritabilă și la orânduri sociale care impun respectul pentru drepturile omului și asigură libertăți fundamentale, cum ar fi libertatea de exprimare și libertatea mass-media. Fiecare țară parcurge propria cale spre democrație și libertate. În lumea modernă, însă, libertatea se asociază nu numai cu dreptul de a gândi, a-ți expune nestingherit opinia și a acționa după propriile convingeri, ci și cu responsabilitatea pentru ceea ce faci, în special dacă acțiunile tale îi vizează pe cei din jur. Din acest punct de vedere, instituțiile mass-media care trebuie să fie libere prin definiție, au obligația să protejeze drepturile altor persoane și în primul rând a celor despre care scriu sau pe care îi vizează. Normele etice pe care trebuie să le respecte orice jurnalist profesionist sunt adunate în coduri deontologice, iar obligația de a monitoriza respectarea acestor coduri revine unor structuri speciale de autoreglementare, cu denumiri diferite (consilii de presă, comisii sau colegii de etică etc.), dar cu aceleași scopuri generale. Aceste mecanisme de autoreglementare sunt importante nu doar pentru breasla jurnalistică, ci și pentru consumatorii de produse mass-media care au acum posibilitatea să se plângă pe calitatea informației furnizate de jurnaliști și să soluționeze litigiile fără a-i târî pe jurnaliști prin instanțele de judecată.

La sfârșitul lunii noiembrie 2011, Consiliul de Presă din Republica Moldova a organizat o întrunire regională cu reprezentanții structurilor de autoreglementare jurnalistică din Armenia, Azerbaijan, Georgia, Rusia și Ucraina. În cadrul acestei întruniri, experții în etica jurnalistică au făcut un schimb de opinii privind modalitățile de promovare a deontologiei jurnalistice și de practici de examinare a plângerilor din partea consumatorilor de produse mass-media. Întrunirea a fost utilă în primul rând pentru formarea profesională a celor care, având mandatul colegilor din presă sau a asociațiilor profesionale din domeniu, au misiunea (uneori, ingrată) să “judece” cât de etic își fac meseria jurnaliștii.

În broșura pe care o țineți în mâini sunt inserate informații despre această întrunire, interviuri cu participanții, descrierea succintă a unora din cazurile de examinare în comun de experții din diferite țări. Sperăm că această culegere le va fi utilă colegilor din diferite țări, jurnaliștilor, profesorilor universitari, studenților.

Întrunirea de la Chișinău a reprezentanților structurilor de autoreglementare jurnalistică din Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova, Rusia și Ucraina, la fel ca și editarea acestei broșuri, au fost posibile grație susținerii financiare a Biroului UNESCO în Moscova, cărui Consiliul de Presă din Moldova și participanții la întrunire îi sunt recunoscători.

Petru Macovei,
secretarul Consiliului de Presă din Moldova

Conferința regională

„Respectarea prezumției nevinovăției și protecția vieții private”

Reprezentanți ai organizațiilor de autoreglementare a presei din șase țări – Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova, Rusia și Ucraina, au participat în zilele de 23 și 24 noiembrie 2011 la Chișinău la o conferință regională pe tema respectării prezumției nevinovăției și protecției vieții private în mass-media.

Evenimentul a fost organizat de Consiliul de Presă din Republica Moldova, care și-a propus să ofere o platformă pentru schimb de experiență în examinarea de către structurile de autoreglementare jurnalistică a cazurilor de încălcare a celor două principii deontologice. Conferința a fost sprijinită financiar de Biroul UNESCO în Moscova pentru Azerbaijan, Armenia, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Federația Rusă.

Înainte de conferință, invitații au asistat la o ședință deschisă a Consiliului de Presă, la care au fost examinate trei plângeri și o autosesizare. Consiliul s-a autosesizat în cazul difuzării de către un post de televiziune din Moldova a unei știri referitoare la un minor supus abuzului sexual de către un soldat în termen. Deși au protejat imaginea băiatului, jurnaliștii au dat publicității numele localității din care provine victima și au intervievat-o pe mama băiatului, fără să folosească filtru de imagine. Toate acestea au făcut ca minorul să poată fi lesne identificat, iar acest lucru îl poate face

vulnerabil la stigmatizare și discriminare. Consiliul a constatat că postul de televiziune a încălcat trei articole din Codul Deontologic, care se referă la protecția minorilor în situații vulnerabile și a decis să ceară instituției retragerea materialului de pe pagina web.

Un alt caz examinat la ședința deschisă a Consiliului de Presă din Moldova a vizat plasarea pe site-ul unui post de televiziune a unui filmuleț în care apar câțiva tineri moldoveni învățându-l pe un bărbat din Italia să pronunțe injurii la adresa unui club de fotbal din Moldova. Directorul executiv și juristul clubului de fotbal au fost prezenți la ședință și au explicat că s-au adresat Consiliului de Presă întrucât nu au găsit înțelegere la conducerea canalului televizat. Ei au tratat apariția imaginilor ca o încercare de a defăima clubul cu câteva zile înainte ca acesta să sărbătorească 12 ani de la fondare. Pentru o examinare corectă a acestui caz, Consiliul de Presă a solicitat o expertiză juridică, iar în final a decis că au fost încălcate două articole din Codul Deontologic al jurnalistului din Republica Moldova. S-a constatat că limbajul și expresiile licențioase, exprimate în materialul contestat nu corespund normelor de conduită general acceptate într-o societate democratică și sunt de natură să lezeze onoarea, demnitatea și reputația echipei de fotbal, iar procesarea tehnică a coloanei sonore din înregistrarea video nu a fost suficientă. Chiar dacă din textul publicat pe site-ul postului de televiziune reiese că materialul contestat nu este un produs jurnalistic, fiind preluat din rețeaua youtube (deși linkul nu a fost indicat), acest lucru nu poate exonera administratorii site-ului de responsabilitatea deontologică în cazul preluării și difuzării unor materiale care atentează la demnitatea persoanelor.

“Asistând la ședința Clubului de Presă din Moldova, mă întrebam ce decizii ar fi luat comisia noastră din Ucraina referitoare la aceste cazuri. Sunt sigur că în proporție de 99 la sută în toate cazurile examinate Comisia din Ucraina ar fi luat decizii similare. Acest lucru înseamnă că noi avem standarde jurnalistice comune cu Republica Moldova”, a spus, după ședință, unul dintre membrii Comisiei pentru Etică Jurnalistică din Ucraina, Mihail Batig.

“Când am văzut cu cât interes au venit cei de la clubul de fotbal și și-au argumentat poziția, cât de respectuos au întreat dacă pot plasa decizia Consiliului pe pagina web a clubului, mi-am dat seama că există aici o gândire în spiritul drepturilor omului și autoapărării. Știu multe cazuri în care

În Georgia s-a scris sau au fost difuzate materiale TV referitoare la echipe de fotbal, însă nimeni nu s-a gândit să meargă în instanță pentru a-și apăra onoarea sau să se adreseze organului de autoreglementare a presei”, a spus un alt participant la conferință, președintele Consiliului Cartei pentru Etică Jurnalistică din Georgia, Zviad Koridze.

Au urmat câteva sesiuni comune, la care reprezentanții structurilor de autoreglementare din fiecare țară au prezentat detaliat câteva din cazuri referitoare la încălcarea de către mass-media din țara lor a prezumției nevinovăției și a principiului protecției vieții private. Fiecare caz a fost analizat și a stârnit discuții aprinse. Participanții au ajuns la concluzia că de multe ori jurnaliștii divulgă date cu caracter personal neintenționat, iar acest lucru este o consecință a insuficienței de cunoștințe în ce privește etica jurnalistică și a excesului de zel. S-a accentuat necesitatea instruirii continue în special a persoanelor care muncesc în mass-media fără să aibă o pregătire jurnalistică corespunzătoare.

Respectarea prezumției nevinovăției a fost tratată în cadrul conferinței inclusiv în cadrul unei sesiuni de tip „practicum”, moderat de copreședintele Colegiului Obștesc pentru plângeri în adresa presei din Rusia, Iurii Kazakov. „Cea mai gravă boală a jurnaliștilor care scriu pe teme de criminalistică din Rusia este încrederea oarbă în informația furnizată de organele de drept, a spus Iu. Kazakov. Informația nu se verifică și de multe ori nu se citează sursa, iar acest lucru încalcă principiul constituțional și deontologic referitor la prezumția nevinovăției”.

Participanții au analizat o serie de situații prezentate de directoarea executivă a Centrului pentru Jurnalism Independent din România, Ioana Avădani. A fost analizată oportunitatea publicării unor fotografii ale persoanelor publice surprinse în ipostaze netradiționale, care au stârnit reacții după publicare, iar înainte de tipărire i-au făcut pe redactori să se consulte cu experții media.

„A fost interesant să aflu prin ce experiențe au trecut alte consilii de presă și să o împărtășesc pe a noastră, a spus, la finalul conferinței, Mihail Batig. Eu, de exemplu, le-am spus unor colegi că în principiu nu sunt de acord cu faptul că o serie de comisii din alte state reacționează doar la plângerile ce vizează un jurnalist care a semnat Codul de Etică. Cred că este incorect. Organele de autoreglementare trebuie să reacționeze la fiecare plângere. Tot ce se tipărește, iese pe ecran, dacă generează pretenții întemeiate, trebuie examinat și să se ia o decizie”.

„Cred că această conferință regională ne-a fost excepțional de utilă. Aceste două principii – prezumția nevinovăției și protecția vieții private sunt poziții traumatizante și cu un grad înalt de incertitudine. Dar societatea și noi, jurnaliștii, am văzut acum precedente și posibile soluționări la nivel național. Noi reușim să medităm asupra motivelor luării unei decizii și asupra componentei calitative a acestor decizii. Deci vom avea ca temă pentru acasă să medităm asupra acestor precedente”, a declarat la finalul conferinței Iurii Kazakov.

Viorica Zaharia

Elina Poghosbekean:

„Crearea mecanismelor de autoreglementare trebuie să fie o consecință firească a voinței comunității de media, și nu a influenței unor factori externi”

Elina Poghosbekean,
redactor-șef al buletinului
săptămânal
al Clubului de Presă din Armenia

- Cât de importantă este activitatea organelor de autoreglementare a presei din statele post-sovietice, unde libertatea presei este o noțiune relativ nouă?

- Cred că existența și funcționarea unor asemenea organe este foarte importantă pentru orice fel de mass-media, care lucrează în orice fel de societăți. Mai ales pentru media care lucrează în societăți ca ale noastre, de tranziție. Mecanismele de autoreglementare ajută media să-și rezolve problemele evitând anumite forme de control din partea statului. Iată de ce aceasta este probabil una dintre condițiile principale pentru dezvoltarea libertății de exprimare. Astfel, jurnaliștii își iau măsuri de prevenție pentru ca statul să nu mai aibă ce face pentru asigurarea libertății presei în afară de garantarea acestei libertăți prin mijloace legislative. Ideea creării unui mecanism de autoreglementare trebuie să apară în interiorul comunității

jurnalistică. Orice alte structuri de autoreglementare, create artificial, fie nu lucrează, fie sunt sub controlul structurilor de stat. De aceea dorința internă a comunității jurnalistică trebuie dezvoltată, trebuie să luăm măsuri de profilaxie în rândul jurnaliștilor, conducătorilor și patronilor de media ca să înțeleagă cât de important și convenabil pentru ei este să aibă un mecanism de autoreglementare.

- În ce măsură acțiunile structurii de autoreglementare încurajează consumatorii de media să ceară respectarea normelor etice de la instituțiile de presă?

- În principiu, nu prea avem cu ce ne lăuda. Consiliul de observatori pentru probleme de etică jurnalistică din Armenia a fost creat în 2007 și are misiunea de a examina plângerile depuse în raport cu informația apărută în mass-media. Asemenea plângeri sunt foarte puține. Cred că trebuie să muncim mai mult pentru a informa consumatorii că există un asemenea organ de autoreglementare și cu ce se ocupă el. Trebuie să mergem

pas cu pas în acest demers. Pentru că așa cum există o lipsă de încredere a populației în organele puterii, la fel se întâmplă și în raport cu mass-media. Oamenii au o atitudine de genul: „Și ce se va întâmpla dacă mă voi adresa?” Vom putea depăși o asemenea atitudine doar dacă oamenii vor vedea istorii de succes și precedente și vor înțelege cum și de ce s-a procedat de o anumită manieră într-un caz sau altul. Trebuie să depășim prin muncă stereotipuri de felul acesta. Mai este mult de muncit la depășirea acestei gândiri stereotipice, care are dreptul la viață, întrucât noi trăim în condiții încă destul de grele.

- Cum reacționează jurnaliștii atunci când le sunt arătate greșelile? În ce măsură existența mecanismului de autoreglementare îi responsabilizează?

- În 2004 am făcut un sondaj reprezentativ la care au participat 109 conducători de presă, jurnaliști, patroni etc. Se referea la etica jurnalistică și mecanismele de autoreglementare. Sondajul a arătat că majoritatea celor chestionați au spus că este nevoie de un mecanism de autoreglementare. Majoritatea știau foarte bine principiile eticii jurnaliste, ce trebuie să facă un jurnalist, ce nu trebuie să facă, cum trebuie să arate o informație obiectivă și netendențioasă. Dar lucrând în condițiile în care pe editorii lor nu-i interesează asemenea lucruri, ei uită foarte des de normele deontologice. De multe ori un jurnalist poate verifica o informație printr-un simplu apel telefonic. Îl poate suna pe omul despre care scrie ca să verifice informația. Și totuși nu o face. Nu o face intenționat, pentru că știe că dacă va suna, va rămâne fără articol. Un al doilea motiv pentru care jurnaliștii încalcă normele deontologice este faptul că o bună parte dintre ei posedă cunoștințe modeste despre modul cum trebuie să scrie. De multe ori, jurnalistul scrie destul de sincer despre o problemă, de exemplu despre un abuz sexual comis asupra unui minor. Eu sunt sigură că în 90 la sută din cazuri jurnalistul nu vrea ca acest copil abuzat să fie ulterior arătat cu degetul pe stradă sau renegat de colegi și de societate. Dar atunci când scrie nu se gândește la asemenea lucruri. Acest lucru vorbește despre faptul că trebuie să creștem nivelul de cunoștințe printre jurnaliști referitoare la standardele eticii jurnaliste.

ARMENIA: decizia Consiliului de Observatori l-a determinat pe un polițist să renunțe la cererea de chemare în judecată a unui ziar

Consiliul de Observatori pentru problemele de etică jurnalistică din Armenia a fost creat la 10 martie 2007, la o reuniune a directorilor de media și organizațiilor neguvernamentale din domeniu. Tot atunci a fost aprobat Codul de Etică a jurnalistului cu anexa "Declarația principiilor de reflectare a alegerilor și referendumurilor". Instituțiile semnatare ale Codului au recunoscut dreptul Consiliului de a monitoriza în ce măsură acțiunile și articolele lor corespund normelor de etică și s-au angajat să publice deciziile acestuia. Din componența Consiliului fac parte șapte persoane – trei conducători ai instituțiilor de presă, trei conducători de ONG-uri și un jurist-expert în legislația referitoare la media. Misiunea Consiliului este examinarea plângerilor referitoare la încălcarea Codului de Etică. Din 2007 și până în luna noiembrie 2011 Consiliul de Observatori a emis 26 de decizii-încheieri, iar două plângeri sunt în curs de examinare.

La 31 octombrie 2008 Consiliul de Observatori a emis o decizie-încheiere pe marginea unei plângeri depuse de o corespondentă a ziarului "Aravot". Jurnalista a rugat Consiliul să emită o hotărâre pe marginea unui articol care a devenit subiect al unui litigiu în judecată, inițiat împotriva ziarului de un angajat al poliției. Reclamantul cerea obligarea ziarului să dezmință informațiile din articolul "Când vecinul tău e polițist", publicat la 25 iunie 2008. Reclamantul a considerat că articolul îi lezează demnitatea și onoarea.

În decizia sa, Consiliul de Observatori susține că articolul „Când vecinul tău e polițist” nu conține încălcări concrete ale Codului de etică și nici ale standardelor jurnalistice internaționale. În același timp, Consiliul a calificat drept îndoielnică fraza în care se afirmă că polițistul „...folosindu-și relațiile pe care le are în poliție...”, întrucât autorul, deși spune că această concluzie vine de la martori, nu face trimitere la persoane concrete. De asemenea, Consiliul a notat că expresiile, considerate de reclamant drept afirmații care îi lezează demnitatea și onoarea și ca „fapte inexacte”, nu sunt fapte, ci concluzii, judecâți de valoare bazate pe faptele descrise în articol. Însă veridicitatea sau gradul de corespundere a acestor concluzii cu realitatea nu poate fi dovedită. În calitate de argument, Consiliul de Observatori a făcut trimitere la o hotărâre pe un caz asemănător a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Organul de autoreglementare a mai constatat că articolul conține unele expresii dure, „care demonstrează înrădăcinarea în societate a unor stereotipuri”, însă a notat că „nici ele nu pot fi calificate ca insultă din punct de vedere al eticii jurnalistice”.

Jurnalista a prezentat decizia Consiliului de Observatori la ședința instanței de judecată. Polițistul a declarat că dacă ziarul „Aravot” va publica această hotărâre, el își va retrage cererea de chemare în judecată. Decizia a fost publicată de ziar a doua zi, iar peste alte câteva zile instanța a acceptat cererea polițistului de stingere a litigiului.

Astfel, în Armenia a fost creat un precedent când, la solicitarea uneia dintre părți, organul de autoreglementare al presei a emis o hotărâre în privința litigiului judiciar și partea adversă, mulțumită de conținutul și de publicarea documentului, și-a retras cererea de chemare în judecată.

Avez Rustamov:

„Presa este zguduită de cazuri răsunătoare de defăimare, de regulă, în perioada „cataclismelor” politice”

— Cât de importantă este activitatea organelor de autoreglementare a presei din statele post-sovietice, unde libertatea presei este o noțiune relativ nouă?

— După ce a fost desființat Ministerul Informației ca urmare a aderării Azerbaidjanului la Consiliul Europei, în 1998, a crescut brusc numărul de instituții media. Unele au început să publice materiale calomnioase și astfel a apărut ideea creării unui organ de autoreglementare. Astfel, la primul Congres al jurnaliștilor din Azerbaidjan, în 2003, a fost fondat Consiliul de Presă. Organizația noastră este neguvernamentală și nu are dreptul să aplice sancțiuni juridice. Dar noi putem influența tendințele negative de defăimare sau de publicare a calomniilor prin condamnare publică. Din Consiliu fac parte aproape toate ziarele, revistele și agențiile de presă care au impact asupra opiniei publice. Noi nu spunem că nu avem probleme legate de media, dar în ultimul timp asemenea cazuri sunt mai puține.

— În ce măsură acest lucru a influențat activismul consumatorilor de presă de a depune plângeri și a cere o mai bună calitate a materialului jurnalistic?

— Avem multe cazuri în care oamenii sunt revoltați de cele publicate și ne trimit plângeri. În legătură cu un material publicat într-un ziar, în care jurnalistul afirma că administrația unei universități îndeamnă studentele la desfrâu, am primit șapte plângeri: atât de la administrația universității, cât și de la părinți, care spuneau că prin acest articol au fost ofenșați. Totuși, cea mai mare parte a celor nemulțumiți merg în instanță. Se întâmplă, probabil, din cauză că încă nu este înțeles destul de bine rolul Consiliului de Presă.

— În ce măsură jurnaliștii au devenit mai responsabili?

— Consiliul de Presă nu doar examinează plângeri, ci și organizează diferite traininguri cu jurnaliștii pe teme de etică și astfel îi determinăm să respecte normele deontologice. În ultimii ani avem mai puține cazuri de publicare a unor informații vădit calomniatoare, deși au fost câteva destul de răsunătoare. În general, asemenea materiale, adică insulte aduse în public prin intermediul presei, apar în perioada „cataclismelor politice”...

Avez Rustamov, conducătorul grupului de monitorizare al Consiliului de Presă din Azerbaidjan

AZERBAIJAN: 600 de plângeri împotriva presei!

Consiliul de Presă din Azerbaijan a fost constituit la 15 martie 2003, la primul congres al jurnaliștilor din țară. Din organizație fac parte reprezentanți ai celor mai importante instituții media. Misiunea Consiliului este să medieze relațiile dintre presă și societate și dintre presă și putere, monitorizând respectarea de către mass-media a Codului Deontologic al Jurnaliștilor din Azerbaijan, document asumat de 200 instituții mass-media din țară. Consiliul este compus din 15 membri, care se întrunesc în ședințe o dată pe lună. Anual, sunt recepționate până la 600 de plângeri(!). În jur de o treime dintre acestea sunt depuse de către cetățeni, restul de funcționari de stat, conducători de întreprinderi, organele administrației publice locale și partidele politice.

Plângeri examinate – imixtiuni în viața privată

Unul din principalele ziare din Azerbaijan a publicat pe prima pagină fotografia unui tânăr funcționar, în timp ce acesta se afla pe o plajă, la scăldat. Funcționarul a considerat acest fapt drept o imixtiune în viața privată și a depus o plângere la Consiliul de Presă. Au fost audiați reprezentanții ambelor părți, dovedindu-se că în timpul fotografierii funcționarul se afla în concediu, iar jurnalistul l-a surprins cu telefonul mobil, fără echipament special. Consiliul de Presă a decis că jurnalistul nu a încălcat intimitatea petiționarului, întrucât viața privată a funcționarilor de stat devine interesantă pentru societate în virtutea poziției publice pe care aceștia o dețin. Iar acest lucru înseamnă că, în timp ce se scaldă pe o plajă publică, funcționarul trebuia să ia în calcul și faptul că cineva îl poate vedea și recunoaște.

Într-un alt caz un funcționar s-a plâns Consiliului de Presă că a fost fotografiat în timp ce se scaldă în piscina vilei sale. Ca să obțină imaginile, jurnalistul a urcat pe un copac înalt și a folosit echipament optic special. Consiliul de Presă a considerat că a avut loc o imixtiune evidentă în viața privată, întrucât persoana a fost surprinsă nu într-un loc public, ci acasă, iar jurnalistul a acționat cu intenție.

În toamna anului 2011, administrația unei universități din Azerbaijan a depus o plângere la Consiliul de Presă, nemulțumită de un articol publicat în ziarul "Hural", în care s-a scris că administrația acestei instituții instigă studentele la desfrâu, fără să aducă și probe în acest sens. Examinând acest caz, Consiliul de Presă a constatat că articolul a apărut după ce publicația ar fi cerut bani de la universitate în schimbul nepublicării articolului. Consiliul a calificat publicarea articolului drept calomnie și a considerat că aceasta este cu atât mai periculoasă, cu cât poate afecta studentele universității care nu au nicio vină. De asemenea, Consiliul de Presă a accentuat în decizia sa că ziarul nu a respectat normele și principiile morale specifice societății din Azerbaijan și a recomandat publicației să fie pe viitor mai atentă în ce privește etica jurnalistică. Acest caz a devenit subiect de oprobriu public. În consecință, ziarul și-a cerut scuze, printr-un material dedicat, de la fiecare persoană al cărei nume a fost pomenit în articol și de la toată lumea care a fost afectată direct sau indirect.

Zviad Koridze:

„Faptul că jurnaliștii au o tribună nu înseamnă deloc că ei nu încalcă normele etice și că trebuie să îi învețe morală pe alții”

— Cât de importantă este activitatea organelor de autoreglementare a presei din statele post-sovietice, unde libertatea presei este o noțiune relativ nouă?

— Acolo unde nu este autoreglementare, va fi reglementare legală. Și dacă noi, jurnaliștii, redactorii și chiar patronii de media nu vom înțelege că dacă noi înșine nu vom găsi mecanisme de autoreglementare, care vor favoriza existența mediei pentru consumatori și nu vom înțelege că presa distribuie informația de care au nevoie cititorii, publicul, și nu jurnalistul însuși, atunci întotdeauna în cadrul puterii se vor găsi oameni care vor spune că dacă nu puteți autoregamenta acest domeniu, o vom face noi. Chiar și celui mai iubitor de libertate om, când ajunge la putere, i se pare libertatea ca atare ceva de prisos. De aceea întotdeauna este populară ideea de a spune în fața alegătorilor: “Uitați-vă cu ce seamănă această presă?!. Oare o putem lăsa așa? Ei nu sunt apti să vă apere, de vreme ce vă propun în fiecare zi subiecte și articole care vă bulversează - cronică criminală, judiciară, viață privată a cuiva, vă arată copii care sunt abuzatori sau victime ale abuzului”. Dar politicienii întotdeauna știu să atingă struna moralității și să arate că ei sunt moralști. Și dacă politicienilor li s-ar alătura și liderii religioși, vom avea o formulă completă de cenzură. De aceea cred că formarea și activitatea eficientă a organelor de autoreglementare este foarte importantă. Poate că în unele state post-sovietice ele nu lucrează la fel de activ ca în statele care nu au făcut parte din Uniunea Sovietică, cum ar fi în cele din Europa Centrală sau Occidentală, dar acest lucru este necesar.

— În ce măsură acțiunile structurii de autoreglementare încurajează consumatorii de media să ceară ei înșiși respectarea normelor etice de la instituțiile de presă?

— Activismul consumatorilor de presă nu poate fi examinat separat de restul proceselor sociale din țară. Să fii activ doar atunci când media îți încalcă drepturile sau drepturile grupului social la care te raportezi, în condițiile în care oamenii nu se duc în judecată, când nu își pot apăra drepturile civile și politice, când este un anumit nivel de frică și de nihilism... Acolo este destul de greu să mobilizezi oamenii să apeleze la organul de autoreglementare. Și eu conștientizez această problemă. Oricât de mult ar spune unii că da, avem nevoie de acest lucru, trece o zi, două, eu mă întâlnesc din nou cu ei și îi întreb cum ați reacționat, de exemplu, la un material sau altul, ei răspund: “Vorbiți voi, iar noi vă vom susține”. Dar autoreglementarea nu înseamnă că noi ne ocupăm de autoflagelare. Dacă această problemă nu vă

Zviad Koridze, președintele Consiliului Cartei pentru Etică Jurnalistică din Georgia

deranjează pe voi și dacă vreți să vedeți asemenea subiecte la TV și să citiți în presă asemenea articole, poftim! E problema voastră! În acest caz eu voi fi de unul singur pe poziția mea și voi spune că un caz sau altul încălcă normele deontologice, dar aceasta nu va influența mersul lucrurilor. Atunci când există un sistem de autoreglementare, susținut de către toți jurnaliștii și redactorii, atunci funcționează.

Asistând la ședința Consiliului de Presă din Moldova, am văzut că aici există deja plângeri de la cetățeni și de la diferite grupuri. Am văzut cum la ședința Consiliului, cât de interesați și de pregătiți au venit reprezentanții unui club de fotbal, cât de mulțumiți au fost apoi de decizia luată și cât de serios au întrebat dacă pot folosi această decizie, având grijă să nu aducă prejudicii aceluiași mediu etic. Pot să-mi amintesc mai multe articole și materiale despre cluburi de fotbal apărute la noi, în Georgia, dar cei vizați nu s-au putut gândi să se adreseze în instanță sau Consiliului Cartei. Acest lucru vorbește despre un deficit de gândire în spiritul autoapărării și drepturilor omului. O gândire în spiritul apărării propriilor drepturi nu e doar atunci când omul știe că se poate adresa în instanță, dar mai înseamnă și faptul că trebuie de găsit pârgă să nu polemizezi în stradă, cu metode de stradă, dar să fii civilizată, într-un mediu cultural european și cred că din această cauză promovarea consiliilor noastre de presă decurge lent, întrucât toate procesele sociale decurg în același ritm, lent. Societatea trebuie pur și simplu să-și găsească propriile resurse suplimentare ca să devină mai activă. O altă cale nu există.

— Cum reacționează jurnaliștii la existența unui asemenea consiliu și la deciziile lui?

— Primul caz pe care l-am examinat Consiliul Cartei pentru Etică Jurnalistică din Georgia viza o jurnalistă, în a cărei emisiune de dezbateri a fost difuzat un reportaj de jumătate de oră. Emisiunea a fost pusă pe post în martie 2010 și avea ca temă relațiile ruso-georgiene. Materialul de jumătate de oră inserat în emisiune reprezenta de fapt o cronică a evenimentelor din august 2008, în care au fost preluate bucăți din buletinele de știri ale aceluși canal, din august 2008. La fel ca atunci, prezentatoarea anunța că Rusia atacă Georgia. Nu s-a făcut niciun fel de analiză critică și nici nu s-a anunțat că sunt imagini de acum doi ani. După august 2008 atacul unei țări asupra alteia nu mai este de domeniul fantasticului în Georgia. Noi am înțeles în realitate ce înseamnă când o țară atacă o altă. Și oamenii au luat acest material ca pe o realitate. Toți au intrat în panică. Era panică serioasă în țară. A fost și un caz în care un om a murit în fața televizorului având atac de cord. Potrivit unei prevederi a Cartei pentru Etică Jurnalistică din Georgia, Consiliul Cartei examinează doar plângerile care vizează jurnaliștii semnatori. Această jurnalistă era singura de la acel canal de televiziune care semnase și iată că peste patru luni a încălcat Carta pentru Etică Jurnalistică. În legătură cu această emisiune, la Consiliu au ajuns trei plângeri, pe care noi le-am comasat în una singură. A fost primul caz examinat de Consiliu. S-a adunat multă presă, iar jurnalista nu a venit la ședință, spunând că noi organizăm un show, însă a ținut legătura cu noi prin skype. În cadrul ședinței a spus deja că, da, este o examinare pe bune, dar că noi am avea deja o decizie. Membrii consiliului au spus că a încălcat principiile Cartei când nu a anticipat ceea ce se putea întâmpla. Ea nu a fost autorul aceluși material, dar el a fost difuzat în programul ei, a ocupat în jur de 1/3 din emisiune. Ea a spus atunci că noi suntem comsomoliști, că nu mai vrea să colaboreze cu noi și că își declină calitatea de semnatar-fondator al Cartei. Să faci acest lucru este destul de greu în virtutea unor prevederi legislative. După legislație, cei care au semnat carta devin fondatori și deja nu mai pot pleca fără reînregistrare. Jurnalista este în continuare fondator al Cartei, dar nu o mai respectă. V-am dat un exemplu de reacție a jurnalistului. Dar misiunea Cartei este să spună oamenilor ce anume s-a

încălcăt, ce scăpări au avut loc, ce se putea preveni și ce nu. Asta a fost important și Consiliul Cartei a făcut față aceste misiuni.

Într-un alt caz, la un talk-show al unui canal privat care emite în Tbilisi și suburbii a fost invitat un redactor al unui săptămânal care mai este și conducător al unei organizații de naționaliști ortodocși. El nu făcea nici pe departe muncă jurnalistică în emisie, ci declarații politice. Tema emisiunii era relațiile ruso-georgiene. Invitatul susținea poziția pro-rusească și deodată a început să spună că Georgia trebuie să abandoneze calea europeană, deoarece Europa înseamnă desfrâu. A mai spus că odată cu Europa la noi vine homosexualitatea și că Europa este interesată de propagarea vulgară și agresivă a homosexualității, că pentru noi aceste lucruri sunt inadmisibile și că trebuie pe de o parte să luptăm cu Europa, iar pe de alta - să dăm o replică “pederaștilor” de la noi. Moderatorul a reușit o dată să îl oprească, dar el probabil a simțit că aceasta este o temă sensibilă care trebuie pedalață și peste 15 minute a revenit la temă și a re-început să spună că trebuie să luptăm cu homosexualitatea și că Europa ne distruge. În studio chiar s-au auzit și niște chicoteli. Atunci moderatorul nu l-a mai oprit. O organizație care se ocupă de problemele minorităților, inclusiv sexuale, a depus plângere. A fost cazul în care opt membri ai Consiliului au susținut decizia că moderatorul nu a reușit să oprească logica discriminatorie, că nu a putut opri procesul stigmatizării în emisie, care ulterior favorizează discriminarea unui sau altui grup social, în cazul nostru al minorităților sexuale, și doar un singur membru al Consiliului a făcut opinie separată.

Când se examina acest subiect, eu nu eram membru al Consiliului, dar am asistat pentru că eram interesat, membrii Consiliului stăteau la îndoială. Unii chiar înclinau balanța în partea moderatorului spunând că, mă rog, așa este invitatul, un om obraznic. Dar un membru al Consiliului a întrebat: dar dacă nu ar fi fost vorba despre minoritățile sexuale, ci despre grupuri etnice de exemplu, armenii? Răspuns: atunci l-aș fi oprit. Astfel s-a văzut că moderatorul era absolut insensibil la această problemă. Și Consiliul a decis că poate el nu ar fi putut opri acel mesaj, dar nu era împotriva unui asemenea mesaj. Jurnalistul a acceptat decizia Consiliului Cartei și în programul următor a anunțat despre ea. A fost o reacție normală. Așa că există diferite categorii de jurnaliști, care reacționează bolnăvicios, dar corect, alții - bolnăvicios și obraznic, dar sunt și dintre cei care nu acceptă sub nicio formă observațiile, abordându-ne ca pe o “adunare de comsomoliști”. E foarte greu să găsești în lume jurnaliști care ar fi mulțumiți de rezultatele unor asemenea consilii. Toți cred că mai buni decât ei, mai etici și mai fideli principiilor morale nu e nimeni. Este absolut incorect. Dacă scriem articole sau facem materiale TV pentru spectatori și avem o anumită tribună nu înseamnă deloc că noi stăm bine la capitolul moravuri și îi putem învăța morală pe alții. Nu. Noi pur și simplu facem profesionist o activitate la care are dreptul fiecare cetățean - noi ne facem datoria profesională de a strânge și a răspândi informație, dar adunarea și răspândirea informației nu este doar dreptul constituțional al jurnalistului, ci și al fiecărui om, care poate intra, de exemplu, în primăria Chișinău și cere informații despre programul de amenajare al orașului. Pur și simplu acest cetățean - medic, profesor, inginer sau angajat la calea ferată - nu are timp pentru asta, de aceea delegă acest drept nouă, jurnaliștilor, cei care în locul lor trebuie să adunăm această informație și să le-o transmitem. Ei pentru asta ne plătesc. Trebuie pur și simplu să conștientizăm acest lucru. Noi nu suntem moraliști, ci oameni care facem un serviciu cetățenilor noștri. De aceea proprietarii acestor informații nu sunt jurnaliștii sau news-makerii, ci cetățenii. Și atunci când încălcăm normele deontologice, noi arătăm lipsă de respect față de acești oameni.

GEORGIA: drepturile copiilor în contextul unor presupuse crime

Carta pentru Etică Jurnalistică din Georgia a fost fondată la 4 decembrie 2009 de 134 de jurnaliști care au participat în decurs de un an și jumătate la elaborarea unui document cu același nume. Carta pentru Etică Jurnalistică conține 11 principii referitoare la comportamentul reprezentanților presei și a fost semnată până în prezent de aproximativ 200 de jurnaliști georgieni (fondatorii Cartei au decis ca documentul să fie asumat nu de redacții, ci de fiecare jurnalist în parte). În Georgia funcționează, de asemenea, un act normativ cu statut de reglementare legală - Codul de comportament al difuzorilor. În baza acestui Cod, fiecare radiodifuzor deținător de licență de emisie trebuie să aibă propriul mecanism de autoreglementare. Invocând această prevedere, o parte din reprezentanții canalelor de televiziune refuză să semneze și, respectiv, să devină membri ai Cartei pentru Etică Jurnalistică. Carta are un Consiliu format din nouă membri, care examinează plângerile cetățenilor referitoare la producția jurnalistică, inclusiv șase membri sunt jurnaliști locali, iar alții trei lucrează la instituții media înregistrate în capitala Georgiei. Conform statutului, Consiliul nu examinează plângerile ce vizează activitatea jurnaliștilor care nu au semnat Carta, însă majoritatea plângerilor se referă anume la aceștia. La adunarea generală a membrilor Cartei din 17 decembrie 2011 urmează să fie pusă în discuție o modificare a Statutului, prin care Consiliul să fie împuternicit să examineze și plângerile ce vizează jurnaliștii care nu s-au afiliat Cartei. În doi ani de activitate, Consiliul Cartei pentru Etică Jurnalistică a recepționat 16 plângeri și a pronunțat 11 decizii.

La 23 septembrie 2011, Institutul pentru dezvoltare civilă a depus o plângere la Consiliul Cartei în privința unui articol apărut în săptămânalul „Prime Time”. Autorul articolului nu este semnatat al Cartei pentru Etică Jurnalistică din Georgia, însă ONG-ul a depus plângere pe numele redactorului ziarului, întrucât el a semnat documentul și își asumă responsabilitatea pentru ce apare în ziar. Articolul a fost publicat la rubrica „Exclusiv” și „Scandal” și povestește cum o femeie de 33 de ani și-a înmormântat copilul nou-născut, fiind ajutată de ficele sale. Cu litere mari erau accentuate mesajele: „Potrivit unei versiuni, văduva de 33 de ani le-a cerut ficele sale să înmormânteze bebelușul născut în afara căsătoriei” și “Femeia care a devenit văduvă acum 8 ani, va fi probabil judecată pentru omorul copilului său nou-născut”. Articolul povestește detaliat cum femeia a născut acasă, iar în fotografii apar clar femeia și ficele sale. În articol sunt descrise detalii din viața privată a acestei femei – este văduvă, are un iubit, căruia nu i-a spus despre sarcină, că acest iubit este căsătorit și că nu ar fi ajutat-o chiar dacă ar fi știut despre viitorul copil. În afară de aceasta, jurnalistul a intervievat copiii, care ar fi

povestit despre evenimentele din noaptea cu pricina. În articol se mai arată că bebelușul a fost îngropat de către copiii minori ai femeii, că nou-născutul era viu și în legătură cu acest caz a fost deschis un dosar penal, iar dacă vina îi va fi demonstrată, femeia riscă 9 ani de închisoare.

Consiliul Cartei pentru Etică Jurnalistică a emis o decizie prin care a fost de acord cu petiționarul în ce privește încălcarea principiului nr. 10 al Cartei Eticii Jurnalistice care spune că jurnalistul trebuie să respecte viața privată a persoanei și să nu îi aducă atingere dacă nu există un interes public pronunțat. De asemenea, Consiliul a considerat că jurnalistul nu a dat prioritate intereselor copiilor minori, întrucât apariția unui asemenea articol, în mod logic, le dăunează. Articolul a ignorat în totalitate principiul nr.8 al Cartei care cere respectarea standardelor etice atunci când se scrie despre copii: în condițiile în care au fost date publicității denumirea satului, raionului, numele mamei, descris mediul în care trăiesc acești copii, nu se mai poate spune că jurnalistul le-a păstrat confidențialitatea, chiar dacă nu a menționat numele lor.

Consiliul a dat dreptate petiționarului, dar a accentuat că în privința acestei istorii există un interes public justificat, întrucât este vorba de moartea unui nou-născut. Însă în situația când nici ancheta, nici jurnalistul nu a dovedit că a fost vorba de omor, chiar și neintenționat, sau faptul că în presupusa crimă ar fi participat copiii, a fost încălcat principiului inviolabilității vieții private. În opinia Consiliului, pentru orice fapt infracțional există un interes public mare, dar acesta prevalează asupra interesului legitim de a apăra viața privată doar în cazurile când jurnalistul are o îndoială întemeiată că anchetarea cazului nu se face obiectiv, iar publicarea datelor personale ale figuranților este absolut necesară.

Ludmila Andronic:

„Doar abordând o poziție proactivă, prin autoorganizare și autoreglementare, mass-media își poate garanta libertatea”

Ludmila Andronic,
președinta Consiliului de Presă
din Republica Moldova

— Cât de importantă este activitatea organelor de autoreglementare a presei din statele post-sovietice, unde libertatea presei este o noțiune relativ nouă?
— Autoreglementarea reflectă gradul de maturitate al unei piețe, în cazul dat, al pieței mass-media. Existența autoreglementării demonstrează atitudinea profesionistă a breslei față de produsul final și față de consumatorul de media. Acest lucru înseamnă, în primul rând, existența unor reguli clare de activitate, încălcarea cărora este sancționată colegial de către întreaga breaslă. În al doilea rând, denotă existența unei viziuni asupra bunelor practici jurnalistice și asupra unor practici reprobabile. Și în al treilea rând - existența unor programe de studii în scopul promovării bunelor practici. Aici am în vedere atât studiile universitare, cât și procesele de instruire continuă a jurnaliștilor.

Prin urmare, capacitatea breslei de a se autoorganiza și de a activa în baza unor principii acceptate în comun crează precondiția unei activități libere și independente, când statul nu își asumă rolul de mediator sau reglementator, ceea ce ar fi dezastruos pentru mass-media, lipsind-o de obiectivitate și libertate de expresie.

Statele care s-au confruntat cu regimuri totalitare, cum sunt țările din spațiul ex-sovietic, cunosc până unde poate ajunge excesul de zel al reglementărilor impuse de către stat. Prin urmare, abordând o poziție proactivă, prin autoorganizare și autoreglementare, mass-media își garantează libertatea, contrapunând forța colegialității forței invazive sau abuzive a statului.

— În ce măsură acțiunile organului de autoreglementare încurajează consumatorii de media să ceară respectarea normelor etice de la instituțiile de presă?

— Cererea unei media corecte și independente este unul dintre fundamentele acțiunii democratice și civice. Unul dintre scopurile pe care ni l-am propus este anume să convingem

opinia publică de faptul ca are dreptul să beneficieze de un produs media de calitate și că are dreptul să ceara socoteală presei atunci când aceasta îi încalcă drepturile fundamentale, ignorând, cu bună știință sau din neatenție, regulile de etică și deontologie profesională.

Consiliul de Presă din Moldova a inițiat campanii de informare cu privire la responsabilitatea presei și posibilitatea de a-i cere să respecte normele etice. Ședințele Consiliului sunt, de obicei, publice. Totodată, am organizat mese rotunde în regiuni, în cadrul cărora am diseminat principiile activității Consiliului de Presă. Toate aceste acțiuni au fost subordonate unui singur scop - informarea publicului și încurajarea acestuia să nu permită presei să îi încalce drepturile, precum și încurajarea jurnaliștilor să țină cont de normele etice și deontologice la scrierea/redactarea materialelor.

— În ce măsură existența unui mecanism de autoreglementare a presei i-au responsabilizat pe jurnaliștii din Republica Moldova?

— Desigur, nu se întâmplă minuni. Edificarea jurnalismului etic este un proces de durată, care se fundamentează prin acțiuni repetate, persuasive, dacă vrei. Jurnaliștii au primit un instrument extrem de util - noul Cod de etică, în raport cu care pot să-și organizeze activitatea. Periodic, ei beneficiază de publicații și traininguri cu privire la bunele practici jurnalistice, ceea ce le sporește abilitățile, dar și le accentuează din vigilența în activitatea cotidiană. Jurnaliștii au obținut un argument forte pentru situațiile în care sunt impuși, prin practica redacțională, să acționeze neetic. Avem exemple de “corecție”, când unele canale TV, de exemplu, care au figurat în plângerile depuse la Consiliul de Presă, nu mai abuzează de subiecte neetice la adresa minorilor sau victimelor, ceea ce ne face să credem că este și un efect al activității noastre. Am observat că unele posturi TV retrag foarte des subiectele cu încălcări în momentul în care depistează problema. Ne bucură faptul că, în final, Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), în calitatea lui de structură de reglementare legală a domeniului audiovizualului, a reacționat la numeroasele noastre apeluri colegiale, introducând practica monitorizării știrilor în vederea neadmiterii subiectelor neetice, în special la adresa minorilor și victimelor. CCA a inițiat chiar o campanie informațională cu titlul “Ce vede copilul tău la televizor?”. Cred că acestea sunt rezultate bune, după doi ani de activitate a Consiliului de Presă din Moldova.

MOLDOVA: victimele abuzurilor trebuie protejate de jurnaliști

Consiliul de Presă din Republica Moldova a fost fondat la 1 octombrie 2009 de șase asociații/instituții din domeniile mass-media și drepturile omului. La 3 mai 2011, reprezentanții colectivelor de jurnaliști din țară au semnat Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova în redacție nouă, care abilitază Consiliul de Presă cu dreptul de a monitoriza aplicarea Codului și a examina cazurile de încălcare a prevederilor acestuia. Consiliul de Presă are nouă membri, aleși prin concurs deschis, pentru un mandat de doi ani. Cinci din membrii Consiliului de Presă reprezintă consumatorii de produse mass-media, iar patru – colectivele de jurnaliști. Consiliul funcționează în baza Regulamentului de activitate, aprobat de fondatori.

În perioada 2010-2011, Consiliul de Presă din R. Moldova a examinat 26 de plângeri împotriva instituțiilor mass-media din țară.

La 14 august 2011 un post de televiziune din Chișinău a difuzat un reportaj despre învinuirile care îi sunt aduse unui bărbat care, fiind în stare de ebrietate alcoolică, și-ar fi violat concubina și ar fi abuzat-o sexual pe fiica minoră a acesteia, cu aplicarea violenței fizice și psihice. Reportajul intitulat „Alcoolul i-a luat mințile” prezenta cazul cu lux de amănunte, inclusiv prin descrierea metodelor aplicate de presupusul abuzator asupra fetiței (legarea ochilor, amenințarea cu cuțitul etc.). În reportaj a fost inclus interviul cu femeia care declară că ea și fiica ei minoră ar fi fost abuzate, imagini cu copilul presupusă victimă (fără aplicarea măsurilor de protecție a imaginii copilului minor pe toată durata reportajului), s-a anunțat în ce oraș a avut loc situația relatată și au fost prezentate imagini din care se vede casa și indicatorul de stradă.

Biroul din Moldova al UNICEF a depus o plângere la Consiliul de Presă, în care a reclamat că prin acest reportaj a fost încălcat dreptul copilului la viață privată, demnitate și protecție, deoarece jurnaliștii nu au luat suficiente măsuri de protecție a imaginii copilului victimă; din dorința de a exploata partea senzațională a cazului, postul de televiziune a prezentat detalii irelevante pentru reflectarea situației, în defavoarea altor informații de interes public (cauze, soluții, fenomen); a prezentat copilul victimă într-o formă umilitoare, în măsură să-i afecteze personalitatea pe viitor.

La ședința publică în cadrul căreia a fost examinată această plângere, reprezentanții postului de televiziune nu au venit, cu toate că au fost anunțați despre data și locul desfășurării ședinței. Membrii Consiliului de Presă au constatat că prezența în reportaj a secvențelor video cu prezentarea clară a feței mamei, iar pe alocuri și a copilului minor, permit identificarea cu ușurință a victimelor. În aceste circumstanțe este certă o imixtiune în viața privată a persoanelor care ar fi fost supuse abuzurilor. De asemenea, în acest caz nu a existat o necesitate impetuoasă care ar justifica imixtiunea în viața privată a persoanelor respective, în special a copilului.

În decizia sa, Consiliul de Presă din Moldova a stabilit că postul de televiziune a încălcat prevederile Codului deontologic al jurnalistului privind protecția identității minorilor implicați în evenimente cu conotație negativă și protejarea interesului superior al minorului, a cerut să fie retras reportajul „Alcoolul i-a luat mințile” de pe pagina web a instituției mass-media sau să fie modificat reportajul în așa fel încât să nu fie posibilă identificarea victimei minore.

Dosarul complet privind plângerea UNICEF Moldova împotriva postului de televiziune a fost transmis pentru informare Consiliului Coordonator al Audiovizualului (organ de reglementare legală a activității radiodifuzorilor), Comisiei cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media a Parlamentului Republicii Moldova, avocatului parlamentar al copilului.

Mihail Batig:

„Organele de autoreglementare sunt un factor care determină puterea să se abțină de la reglementarea domeniului media”

Mihail Batig, membru al Comisiei pentru Etică Jurnalistică din Ucraina

— Cât de importantă este activitatea organelor de autoreglementare a presei din statele post-sovietice, unde libertatea presei este o noțiune relativ nouă?

— Eu am avut probabil noroc în viață și am fost în diferite perioade de ambele părți – de partea puterii și de partea presei. În 1990-1994 am fost ales, în cadrul primelor alegeri democratice din Ucraina, deputat în Parlament. Am avut misiunea istorică să particip la adoptarea documentelor care au întărit statalitatea Ucrainei, cum ar fi Actul despre independență sau Declarația de suveranitate. De asemenea, am pregătit primele legi cu privire la mass-media pentru presa democratică din Ucraina. Deci, am fost și de cealaltă parte a barierei. Ulterior, am revenit în jurnalism și am condus o agenție de știri. Și deja ca jurnalist și conducător de media am putut

aprecia eficiența legislației și corectitudinea reglementărilor legislative.

Cred că existența organelor de autoreglementare a presei este foarte importantă în societățile noastre. Într-o anumită măsură, acest lucru îi face pe legislatori să se abțină de la încercările de a reglementa fiecare pas al jurnalistului și fiecare mișcare din mediul jurnalistic. Dacă avem propriile organe profesionale de autoreglementare, înseamnă că breasla jurnalistică aprobă benevol și respectă anumite reguli profesionale. Astfel, autoreglementarea este foarte necesară chiar și din punct de vedere al luptei cu cenzura, sau cu normele strict trasate de putere referitoare la comportamentul redactorului.

— Faptul că în Ucraina a apărut și funcționează cu succes un asemenea mecanism de autoreglementare i-a făcut pe consumatorii de presă mai activi în a cere calitate și responsabilitate de la jurnaliști?

— Crearea Comisiei pentru Etică Jurnalistică din Ucraina a fost o consecință a unui proces firesc din interiorul breslei, fără să fi acționat factori din exterior. Comisia a apărut

în 2001, practic în zilele în care a dispărut jurnalistul Gheorghe Gongadze. Mișcarea jurnalistică era atunci foarte puternică și solidară, și pe acest val al inițiativelor jurnalistice a apărut ideea creării acestei comisii. De atunci, am examinat foarte multe plângeri venite de la populație referitoare la activitatea jurnaliștilor. Trebuie să spun că cele mai multe dintre ele sunt întemeiate. Am constatat cazuri în care jurnaliștii într-adevăr au greșit, intenționat sau nu. Comisia ia decizii reieșind și din motivele pe care le-a avut jurnalistul.

— **Cum reacționează jurnaliștii? Au devenit mai responsabili?**

— Jurnaliștii sunt o “categorie ambițioasă” și le vine greu să-și recunoască greșelile. Dar sunt și dintre cei care acceptă deciziile comisiei, unii intră în polemici. Noi însă nu ne propunem să polemizăm cu redactorii și cu instituțiile de presă. Noi am emis decizia și am făcut-o publică, atât. Oricum, în Ucraina nivelul de responsabilitate al jurnaliștilor a crescut și este foarte înalt acum. La noi pot exista obiecții în ce privește eficiența publicării sau lipsa de impact. Poate sau nu ziarul sau o emisiune schimba ceva sau cel puțin influența mersul lucrurilor - aici avem un mare semn de întrebare. De asemenea, modul cum reacționează puterea la critica din media este din nou o chestiune discutabilă, însă nivelul de responsabilitate socială a crescut și cred că majoritatea jurnaliștilor înțeleg acest lucru.

Comisia noastră acordă o atenție foarte mare măsurilor “de profilaxie”, pentru că nu dorim să lucrăm în regim de urgență, ca pompierii, adică de la o plângere la alta. Lucrăm mult cu studenții și viitorii jurnaliști, predăm lecții de etică și seminare studenților. Comisia a pregătit un manual de etică jurnalistică, care a fost aprobat de Ministerul Învățământului din Ucraina. În acest an am încheiat elaborarea unei alte cărți, care include probleme de etică jurnalistică, diferite situații pe care jurnaliștii le pot citi și pot găsi soluții cum ar trebui să se comporte într-o situație sau alta.

UCRAINA: un caz de divulgare a datelor personale în presă

Comisia pentru Etică Jurnalistică din Ucraina a fost creată în septembrie 2001 la Congresul jurnaliștilor din țară. Organul de autoreglementare a fost instituit pentru a supraveghea respectarea de către jurnaliști a Codului de etică profesională, aprobat la același congres. Din componența Comisiei fac parte 15 membri, aleși pentru o perioadă de doi ani, care examinează plângeri de la persoane particulare, funcționari de stat, instituții publice etc. Comisia este deschisă și solicitărilor de ajutor din partea jurnaliștilor, în cazul în care drepturile acestora sunt încălcate de către organele puterii. De asemenea, Comisia se poate autosesiza. În conformitate cu statutul aprobat în 2002, Comisia pentru Etică Jurnalistică din Ucraina intervine în conflictele dintre presă și consumatori folosind 3 instrumente – *preînt mpinare prietenească, declarație și oprobriu public*. *Preînt mpinarea nu se face publică și se aplică în cazurile în care nu au avut loc încălcări grave ale eticii profesionale. Declarația este publicată pe pagina web a Comisiei și se aplică în cazurile în care s-a încălcat dreptul societății la o informație veridică. Oprobiul public este a treia și cea mai severă modalitate de denunțare a încălcărilor eticii profesionale. Se aplică atunci când Comisia constată o încălcare grosolană și intenționată a normelor de etică.*

În luna martie 2010 ziarul din Lvov „Informatorul” a publicat articolul „Dublă înșelăciune” în care a povestit despre nereguli serioase în activitatea unei companii de construcții. Oamenii care au investit în construcția unui bloc locativ nu mai puteau primi apartamente, deoarece clădirea a fost vândută de către constructor la un preț mai mare altor cumpărători. Dorind să accentueze situația de conflict, jurnalista care a scris articolul a publicat copiile a două contracte ale companiei încheiate cu diferiți beneficiari, în care era vorba despre cumpărarea unuia și aceluiași apartament. După publicare, la Comisia pentru etică jurnalistică s-a adresat un cetățean, numele căruia figura în unul din contracte. El a demonstrat, prezentând o hotărâre de judecată în acest sens, că a cumpărat absolut legal apartamentul vândut repetat și că locuiește acolo legal. Petiționarul s-a arătat nemulțumit că în ziar, a fost publicat contractul său cu firma, unde era indicat prețul apartamentului și alte informații confidențiale, fără ca el să-și fi dat acordul pentru publicare.

Examinând această plângere, membrii Comisiei au ajuns la concluzia că, în esență, petiționarul avea dreptate. Publicarea documentului a încălcat secretul vieții private a unei persoane, față de care nici jurnalistul, nici societatea și nici legea nu aveau vreo pretenție juridică sau morală întemeiată. Luând în calcul faptul că imixtiunea în viața privată a fost comisă de către jurnalistă neintenționat (în afară de copia contractului, numele persoanei respective nu era amintit nicăieri), Comisia a găsit de cuviință să se limiteze la a trimite o scrisoare la redacție, cu propunerea să analizeze această situație și să-și ceară scuze de la persoana vizată.

Iurii Kazakov:

„La elaborarea unui Cod Deontologic, de care să se conducă organul de autoreglementare, trebuie de ajuns prin precedente”

— Cât de importantă este activitatea organelor de autoreglementare a presei din statele post-sovietice, unde libertatea presei este o noțiune relativ nouă?

— Eu am două răspunsuri la această întrebare. Este foarte bine atunci când procedura de autoreglementare și instituția autoreglementării apar de la sine. Este foarte important când presa iese în sfârșit de sub controlul statului și de sub presiunea opiniei publice și începe să treacă la regimul de autoreglementare. Acest lucru este minunat, pe de o parte, dar pe de alta, trebuie să înțelegem foarte bine că până la o autoreglementare adevărată, orice mare structură trebuie să crească și să supraviețuiască.

Pentru că poate apărea o tendință de felul: „Toată lumea are, deci am și eu așa ceva”. Aici există și un pericol intern - în locul Codului de etică, adică a unui document care va mobiliza jurnaliștii și îi va ajuta să înțeleagă mai bine mediul în care lucrează, care le va da repere pentru profesie, care le va oferi posibilitatea să compare și să dea socoteală în fața presei, există riscul de a crea o nouă bătă pe lângă reglementarea de stat. Acest lucru se realizează ușor pentru că, pe de o parte, statul știe să găsească posibilități de a face trimitere la deciziile organului de autoreglementare, iar pe de altă parte, și societatea poate folosi deciziile organului de autoreglementare ca pe o bătă. Deci, fiecare structură nouă, în cazul nostru, Colegiul obștesc pentru plângeri în adresa presei din Rusia, are o perioadă de creștere și maturizare, în care se poate vedea dacă a apărut la timpul potrivit sau nu. Se poate vedea dacă acest lucru s-a format calitativ și temeinic sau este mai degrabă o construcție care mai mult îi împiedică pe jurnaliști decât îi ajută.

- În ce măsură acțiunile structurii de autoreglementare încurajează consumatorii de media să ceară respectarea normelor etice de la instituțiile de presă?

— Pot răspunde doar teoretic. Pentru ca oamenii să devină mai activi, ei în primul rând trebuie să știe că un asemenea mecanism există, că el este eficient și are sens să te adresezi.

Iurii Kazakov, copreședinte al Colegiului obștesc pentru plângeri în adresa presei (Rusia)

De asemenea, însăși presa trebuie să aibă o atitudine foarte serioasă față de acest organ, sau cel puțin trebuie să aibă o anumită atitudine și să înțeleagă că această structură nu este un loc gol. Noi nu am ajuns la această etapă. Așa cum am spus și la conferință, noi avem niște limite de ordin organizațional, cum ar fi condiționarea ca omul care depune plângere să își asume să nu meargă și în instanță cu această problemă. Mai avem o problemă legată de publicarea deciziilor noastre. Nu avem unde le publica, întrucât sunt foarte lungi și detaliate. Conținutul lor nu poate fi rezumat în 60-70 de rânduri pentru a fi publicat (anterior, deciziile noastre erau publicate de către două reviste profesionale).

Este bine că am ajuns în situația să luăm decizii calitative. Următoarea etapă trebuie să fie neapărat promovarea în societate a instituției autoreglementării și a produselor acestei instituții. Dar pentru asta trebuie să vii cu ceva în fața societății. Nu e bine să vii cu lucruri de genul „Nouă ni se pare că acest lucru este incorect”, iar în realitate acest lucru să fie corect. Noi în Rusia nu avem un document pe care să ne bazăm, în afară de propriul statut, care nu are nicio legătură cu etica profesională. În Rusia există un Cod de etică al Uniunii Jurnaliștilor, dar membri ai Uniunii nu sunt nici pe departe majoritatea jurnaliștilor din țară. Și nu vorbim despre faptul că ne place sau nu acest Cod. La un Cod deontologic de care să se conducă organul de autoreglementare trebuie să ajungem prin precedente. Noi avem un set de standarde etice, elaborat acum 10 ani și care este plasat pe site-ul nostru. Când vom analiza cazurile din ultimii 10 ani și vom înțelege care sunt principalele precedente, ne vom putea mișca spre elaborarea unui Cod deontologic bun.

— **Totuși, Colegiul obștesc pentru plângeri în adresa presei din Rusia a emis de-a lungul activității sale în jur de 70 de decizii. A influențat cumva acest lucru responsabilitatea jurnaliștilor?**

— Este o anumită parte a comunității jurnalistice, care tinde să facă un jurnalism din ce în ce mai calitativ. Eu sunt sigur că acestor jurnaliști noi le facem un serviciu foarte mare atunci când le dăm repere prin deciziile noastre. Anume cu această parte a breslei este foarte important să lucrăm în continuare.

RUSIA: etica în cronicile criminale

Colegiul Obștesc pentru Plângeri în Adresa Presei din Rusia a fost constituit în 2005, la inițiativa Marelui Juriu al Uniunii Jurnaliștilor din Rusia, care examina până atunci conflictele de ordin etico-profesional din interiorul breslei jurnalistice. Este compus din două camere, fiecare având câte 25 de membri. Din Camera Comunității Media fac parte reprezentanți ai redacțiilor sau asociațiilor de jurnaliști, iar din Camera Auditoriului Media fac parte reprezentanți ai diferitelor organizații religioase, partide politice, uniuni de creație etc. Colegiul funcționează în baza propriului statut. Documentul prevede că, în activitatea sa, Colegiul se bazează pe principiile etice fixate în Constituția Federației Ruse, pe documentele Consiliului Europei și ale OSCE în privința eticii și autoreglementării în domeniul mass-media și pe documentele de autoreglementare ale organizațiilor mass-media. În conformitate cu Acordul referitor la recunoașterea jurisdicției etico-profesionale a Colegiului, persoanele care depun petiții își asumă obligația să nu se adreseze în instanța de judecată în legătură cu același caz. Pe durata activității sale, Colegiul a emis în jur de 70 de hotărâri.

La 11 martie 2011, Colegiul a aprobat o decizie în legătură cu petiția unui profesor la Universitatea din orașul Kazan. Petiționarul a arătat că pe site-ul companiei locale de televiziune „Efir”, în emisiunea „Perehvat” care relatează cronică criminală și alte situații excepționale/ieșite din comun, a fost plasat un filmuleț intitulat „Boschetarul decapitat”, în care apare un corp gol, separat de cap. Acest subiect a fost difuzat anterior în emisie televizată. Autorul plângerii a indicat că postul de televiziune difuzează emisiunea „Perehvat” zilnic, la ora 19.35, când în fața televizoarelor sunt și copii. El a cerut Colegiului să verifice în ce măsură difuzarea unor asemenea subiecte corespunde normelor eticii jurnalistice. Colegiul a informat Compania despre existența unei asemenea plângeri, iar directorul a explicat că această emisiune este o reacție la „cruzimea umană”: *„Spectatorul trebuie să știe ce se întâmplă în orașul său și în societatea în care trăiește. Compania noastră crede de datoria sa să preîntâmpine cetățenii despre pericolele asupra vieții. Scopul difuzării unor asemenea materiale este ca lucruri de felul acesta să nu se mai întâmple nimănui”* (din răspunsul administrației companiei).

Petiționarul nu s-a mulțumit cu acest răspuns și a depus o a doua plângere în adresa Colegiului. El susținea că emisiunea „Perehvat” exploatează tema nenorocirilor umane. Profesorul universitar a înregistrat pe un CD una din edițiile emisiunii „Perehvat” de la 2 iunie 2011 și a transmis-o Colegiului: *„Pe durata emisiunii de 10 minute, difuzată de două ori în aceeași seară, au fost demonstrate corpurile unor oameni morți, au fost arătate în prim-plan părți ale corpului, mâinile celor decedați. În aceste și*

alte subiecte ale ediției au fost demonstrate capete însângerate și fața uneia dintre victimele accidentelor rutiere, fața distrusă a unei femei aflate în stare de ebrietate, sânge pe asfalt, șocul și durerea prietenei unei fete ucise etc. Concluzia: dacă acest lucru nu este o savurare a nenorocirilor și durerii oamenilor și a detaliilor sângeroase, atunci ce este?” (din plângerea depusă la Colegiu)

Pentru examinarea acestei plângeri a fost solicitată opinia unui expert în probleme de media. De asemenea, pentru prima dată a fost organizată examinarea plângerii în deplasare, trei dintre membrii Colegiului deplasându-se de la Moscova la Kazan, iar alți patru membri țineau legătura cu ei prin skype în timp ce se aflau la Moscova, în Casa Jurnaliștilor, unde de regulă își ține ședințele Colegiul.

Conducerea Companiei de televiziune „Efir” a refuzat să participe la ședința în cauză.

În decizia sa cu privire la această plângere, Colegiul Obștesc a notat mai multe abateri deontologice, constatând în subiectele emisiunii „Perehvat” din 2 iunie 2011 numeroase încălcări ale secretului vieții private. Acestea se referă la filmarea și proiectarea pe ecran a imaginilor unor oameni concreți, fără acordul lor sau cu acordul exprimat în timp ce erau în stare de ebrietate. Colegiul a considerat că o asemenea atitudine față de drepturile, demnitatea, reputația și soarta unui anumit om nu poate fi argumentată doar prin interesul (curiozitatea) telespectatorului de rând. De asemenea, Colegiul a considerat inadmisibil ca asemenea subiecte să denote indiferență față de prejudiciul care poate fi adus unei persoane concrete și societății în general printr-un comportament nonprofesionist față de persoana care se află în situație de durere sau șoc. Organul de autoreglementare a atras atenția asupra faptului că oamenii care se află într-o stare de durere și necaz de multe ori au nevoie nu doar de atenție și grijă, ci și de protecție împotriva abuzurilor, cărora poate fi expus ca urmare a atenției exagerate a jurnalistului.

În luna septembrie 2011 a devenit cunoscut că în cadrul Companiei de televiziune „Efir” din Kazan a fost elaborat un document intitulat „Set de norme etice pentru emisiunea „Perehvat”. Pe de o parte, acest lucru care poate fi considerat o consecință a deciziei Colegiului Obștesc pentru Plângeri în Adresa Presei. Pe de altă parte, acest document nu include decât niște reguli tehnologice de producere a materialelor.

Notă: *Participanții la întrunirea regională a reprezentanților structurilor de autoreglementare de la Chișinău (23-24 noiembrie 2011) au examinat documentul elaborat de Compania de televiziune „Efir” din Kazan și au sugerat modificarea unora dintre prevederile incluse și completarea cu altele noi.*

Ioana Avădani:

„Redacțiile trebuie să calculeze din ce anume câștigă pe termen lung - din atitudine corectă față de public sau din stimularea apetitului pentru senzational”

– Cât de importantă este crearea și funcționarea instituțiilor de autoreglementare a presei în societățile în care libertatea presei este o noțiune relativ nouă?

– Libertatea nu merge mână în mână cu responsabilitatea. Nu putem vorbi despre libertate dacă nu vorbim în același timp și despre responsabilitatea presei. De fapt, acesta este argumentul cel mai des invocat de guvernanți - nu vă putem da libertate pentru că voi nu vă puteți face ordine singuri, noi protejăm poporul împotriva mass-media, cam acesta ar fi argumentul. Bineînțeles, „îngrozitor” de importantă este mai ales funcționarea, pentru că existența nu este suficientă. Putem să facem niște construcții foarte frumoase pe hârtie sau în realitate, dar dacă ele nu funcționează sau nu funcționează cu sinceritate, fac mai mult rău decât bine.

– În ce măsură acest lucru stimulează consumatorii de presă să ceară socoteală jurnaliștilor pentru calitatea producției?

– Într-o foarte mare măsură. Este un exercițiu de transparență și de educație civică. În momentul în care consumatorul de presă vede că are o persoană sau o organizație căreia să i se adreseze și primește un răspuns acceptabil, competent și prietenos, va reveni, va spune și altora și se va crea astfel acel dialog cu publicul pe care și-l propune de fapt orice consiliu de presă.

– În România nu există un Consiliu de presă. Înțeleg că acest rol și-l asumă altcineva...

– Există câteva tentative de autoreglementare. Sunt organizații care au asemenea consilii. Dar, din păcate, după știința mea, doar unul funcționează așa cum ar trebui - consiliul de onoare al Uniunii Jurnaliștilor Maghiari din România, care are deja 10 ani. De asemenea, există la nivelul Clubului Român de Presă un consiliu de onoare, dar care are foarte rar poziții publice. În plus, regulile de funcționare ale acestuia fac aproape nefuncțională orice plângere. De exemplu, petiționarul trebuie să spună ce articol din Codul Deontologic s-a încălcat. Asta ar însemna că persoana trebuie să aibă niște studii, să fi citit Codul... Este vorba de o protecție de ordin organizațional, ca să nu fie pus Consiliul în situația să judece niște aberații. Dar rolul de educație și de dialog cu publicul nu este realizat în niciun fel.

Ioana Avădani,
director executiv al Centrului
pentru Jurnalism Independent
din România

- **Și atunci, consumatorul care are o problemă cu presa se adresează redacției respective?**
 - Da, se adresează redacției sau, în frustrarea lui, se adresează oricui. Și noi, Centrul pentru Jurnalism Independent, și colegii noștri de la Agenția de Monitorizare a Presei primim astfel de plângeri. De foarte multe ori nu putem spune oamenilor decât care sunt standardele și nu facem decât să sporim frustrarea când le spunem că nu putem impune redacțiilor vizate să dea un drept la replică sau să corecteze o greșală.

- **Înseamnă că aveți o lacună?**
 - O, da! Și, din păcate, judecând după modul în care evoluează presa românească, vom trăi probabil cu această lacună sau va trebui să găsim formule alternative. Noi credem că cel mai eficace model în momentul de față pentru România este cel al ombudsmanului de redacție. Astfel, persoana care vede ceva ce îl nemulțumește pe un anumit canal mediatic, să se poată adresa unei persoane din instituție, mai degrabă decât unui for general pentru presă. Sincer, eu nu cred că în acest moment un asemenea for este posibil în România. Iar acest model al ombudsmanului funcționează cu succes în alte state. Ombudsmanul nu este parte a redacției, chiar dacă este plătit de instituția de media respectivă. Iar pentru instituirea unei asemenea funcții nu este nevoie de o lege, ci doar de bunăvoință și știință. Trebuie doar să vrei să te corectezi. Or, ceea ce se întâmplă în multe redacții din România ne lasă să credem că nimeni nu vrea să corecteze nimic. Dacă ne uităm un pic la cum au funcționat redacțiile în alegerile din 2008-2009 vom vedea că s-au dat cele mai multe și cele mai mari amenzi de către organul de reglementare legală, Consiliul Național al Audiovizualului. Dar televiziunile au continuat să facă același lucru chiar dacă au plătit amenda. Deci, este clar o atitudine asumată de încălcare a standardelor profesionale. Niciun organ de autoreglementare nu va putea să treacă peste reaua voință.

- **De multe ori, jurnaliștii divulgă date cu caracter personal fără rea intenție. În alte cazuri, o face intenționat, având în vedere că detaliile din viața intimă a persoanei se bucură de interes la public. Cum poate fi împăcată una cu alta?**
 - În primul rând, profesionalizare și control editorial, iar în al doilea rând educația publicului. Jurnalistul poate fi tentat să pună asemenea detalii în material, dar deasupra lui trebuie să existe un cap limpede și o minte foarte rece, care să spună că asta merge, asta nu merge, chiar cu riscul de a tăia din savoarea materialului.

La un moment dat, orice redacție ar trebui să-și facă un calcul din ce anume câștigă pe termen lung - din corectitudine și atitudine corectă față de public sau din stimularea apetitului pentru senzational. Din păcate, publicul, atât în România, cât și în Moldova, gustă din plin aceste materiale senzationale. Dacă ne uităm un pic la tiraje, vom vedea că cele mai bine vândute ziare din România, dar și din toată lumea sunt tabloidele. Este în natura umană. Soluția pe termen lung este educația publicului, a copiilor. Dacă le spui din școală copiilor ce înseamnă un jurnalism de calitate, ai o șansă mai bună ca atunci când vor deveni adulți să ceară acest jurnalism de calitate, să nu se oprească la nunți, vedete, rochii, divorțuri și așa mai departe.

